

Савицька Т.В., Горбенко Є.В., Іотова І.М.

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ - ІНОЗЕМЦІВ ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ЕТАПУ НАВЧАННЯ

У статті окреслено особливості формування граматичної компетенції студентів-іноземців пропедевтичного етапу навчання. Доведено, що її сформованість забезпечується дотриманням основних дидактичних принципів навчання української мови та врахуванням домінуючої ролі граматичних навичок, ефективність формування яких залежить від правильного визначення лінгводидактичних підходів, форм, методів, прийомів, засобів навчання, правильного їх добору й ефективного застосування.

Здійснено аналіз методичної літератури з питань особливостей добору й реалізації методів та прийомів навчання граматики української мови; формування мовних граматичних навичок; удосконалення методів формування іношомовної граматичної компетенції. Доведена доцільність дослідження особливостей її формування в інокомунікантів.

Визначено поняття «граматична компетенція», «граматичні навички», «експресивні навички», «рецептивні навички», «мовленнєві граматичні навички», «морфолого-синтаксичні навички» й аргументована важливість їх формування в інокомунікантів, які починають вивчати українську мову з метою подальшого здобуття фаху в закладах вищої освіти України.

З'ясовано, що оволодіння мовленням у процесі вивчення другої мови розпочинається із засвоєння знань фонетичних, граматичних закономірностей цієї мови. Навчаючи граматики, викладач формує

лінгвістичну компетенцію студента й головну її складову – граматичну компетенцію.

Визначено, що успішність іншомовного спілкування безпосередньо залежить від сформованості іншомовної граматичної компетенції студентів-іноземців. Наголошено на важливості отримання викладачем фідбеку з метою покращення взаємодії.

Запропоновано використання міні-текстів, де вживалася би знайома лексика переважно в певному відмінку для систематизації й узагальнення наявних теоретичних знань інокомуніканта, розширення новими ознаками лінгвістичних можливостей, що поглиблює розуміння певного мовного явища; вправ на розвиток аналітичного мислення, вдосконалення мовленнєвих умінь.

Ключові слова: інокомунікант, пропедевтичний етап навчання, граматична компетенція, граматичні навички, етапи формування навичок, іншомовна граматична компетенція, комунікативні цілі навчання.

Процес підготовки іноземних спеціалістів відбувається на основі цілісного підходу, який дозволяє розглядати всі дидактичні засоби, що забезпечують професійне становлення особистості майбутнього висококваліфікованого конкурентоспроможного фахівця своєї справи. На сьогодні актуальним є пошук нових підходів до формування та вдосконалення граматичної компетенції як одного з найважливіших компонентів мовленнєвих умінь – говоріння, аудіювання, читання та письма на початковому етапі.

Значний досвід, накопичений у теорії й практиці навчання української мови, є підґрунтям для модернізації процесу формування граматичної компетенції студентів-іноземців. Ефективність її формування залежить від правильного визначення лінгводидактичних підходів: форм, методів,

прийомів, засобів навчання, їх оптимального добору й ефективного застосування; плідної взаємодії викладача і студентів.

На сьогодні активно розвивається методика викладання української мови як іноземної, готуються нові навчальні посібники, авторські програми та наукові розвідки, стосовно різних аспектів викладання української мови в іншомовній аудиторії.

Питанням дослідження теоретичних і практичних питань навчання іноземних студентів граматики української мови присвячені роботи науковців З. Мацюк, Л. Паламар, О. Антонів, С. Соколової, О. Тростинської, Е. Копилової, Ю. Кириченка, І. Зозулі та інших. Періодично відбуваються наукові конференції, де розглядаються теоретичні й практичні аспекти викладання української мови як іноземної.

Попри низку наукових розвідок з питань особливостей добору й реалізації методів і прийомів навчання граматики української мови, формування мовних граматичних навичок, удосконалення методів формування іншомовної граматичної компетенції потребує глибшого дослідження й залишається наразі актуальним.

Вважаємо за доцільне зосередити увагу саме на методиці викладання граматики та дослідити особливості формування у студентів-іноземців граматичних навичок у процесі вивчення української мови на початковому етапі, оскільки їх урахування є базисом методики навчання української мови як іноземної.

З огляду на те, що основою навчання іноземної мови є формування вмінь і навичок у процесі тренування, викладачеві української мови як іноземної важливо дотримуватися головних правил: простота викладу з мінімумом лінгвістичних термінів; опора на стислий довідковий матеріал; цікаве лексичне наповнення зразків; ґрунтовне пояснення способу виконання дій; засвоєння граматичного матеріалу на комунікативному рівні.

Інокомуніканти переконані у легкому і швидкому оволодінні новою мовою. Якщо цього не відбувається, вони втрачають цікавість до навчання,

тому на початковому етапі важливо дати студентам матеріал, який використовуватиметься у спілкуванні, реалізуючи комунікативні потреби.

Від часів К. Ушинського граматиці відведено важливу роль у розвитку розумових і мовних здібностей. Знання з граматики забезпечують формування вмінь використовувати граматичні засоби мови й розглядаються як сукупність знань і вмінь поєднувати лексичні одиниці в окремі фрази й речення. Необхідно знати умови вживання тих чи інших мовних одиниць та їх сполучень аби відтворювати комунікативну компетентність носія нової мови.

Підготовка спеціалістів з числа іноземних громадян має певні особливості й труднощі. Аби оволодіти українською мовою, навчитися говорити, читати й писати нею, потрібно ґрунтовно засвоїти систему мови в цілому (фонетику, лексику, граматику) й закономірності функціонування мовних одиниць.

Процес навчання на пропедевтичному етапі спрямований на засвоєння складного мовного матеріалу й традиційно складається з 4-х етапів: повідомлення знань; формування мовленнєвих навичок; удосконалення мовленнєвих навичок; розвиток мовленнєвих умінь. На думку Є. М. Соловова, «недостатній рівень граматичних навичок стає нездоланим бар'єром на шляху формування не тільки мовної, а й соціокультурної компетенції» [5].

Основними компонентами граматичної компетенції є граматичні навички (репродуктивні (говоріння, письмо)), (рецептивні (аудіювання, читання)); граматичні знання; граматична усвідомленість [3, с. 75]. І. Зязюн тлумачить компетентність як якість особистості, що ґрунтується на знаннях, інтелектуально й особистісно зумовленому досвіді соціально-професійної життєдіяльності людини [1, с. 35].

Ми погоджуємося з науковцями, які тлумачать граматичну компетенцію не лише як систему знань про мову, а й умінь послуговуватися її граматичними ресурсами. Формування граматичної компетенції як і

ефективність усього навчального процесу забезпечується завдяки дотриманню основних дидактичних принципів: свідомості, доступності, науковості, систематичності, послідовності, активності студентів у навчальній діяльності, міцності засвоєння знань, і, особливо, врахування домінуючої ролі тренувальних вправ.

Основа навчання мови – формування вмінь і навичок у процесі тренування, ефективність якого підвищується, якщо студент не лише виконує дії, а й засвоює способи виконання вправ і навчальних завдань. Однією з умов успішного формування навички є використання вправ певного характеру та їх відповідна організація. Завдяки вправам дія автоматизується й перетворюється на вміння або навичку. Дослідник Н. Склярєнко вважає, що метод систематичного повторення засвоєного раніше граматичного матеріалу та перевірки рівня його усвідомлення студентами є важливим чинником оволодіння граматичними вміннями [4, с. 10].

Вправа як основна одиниця навчальної діяльності має на меті, забезпечення чіткої постановки задачі й розуміння способів її розв'язання; створення мотивації; забезпечення стимулів й опор – вербальні (зразок, ключові слова тощо) та невербальні (наочність), або і ті, й інші, з поступовим їх зменшенням. Методично важливо, щоб кожна вправа була використана своєчасно, тобто виконала своє призначення. Інакше кажучи, вправа має бути адекватною [7, с. 30].

Враховуючи, що саме граматичні навички структурують мовні знання, доцільно з'ясувати сутність понять уміння й навички. У дидактиці вміння – це усвідомлені дії, а навички – автоматизовані вміння. У психології вміння й навичку розглядають як дві стадії автоматизації дій. Уміння розуміється як проміжний етап нового способу дії, коли ще не досягнуто рівня навички, і це не заперечує визначення умінь і навичок у дидактиці.

Основою будь-якої навички з точки зору фізіології, зокрема граматичної, є динамічний стереотип. «Динамізм стереотипії мовленнєвих граматичних зв'язків досягається за рахунок зміни лексичної наповнюваності

цих граматичних форм, а також їх функціонування в різних типах речень» [5].

Грамотична навичка у методиці іноземної мови – це автоматизований компонент свідомо виконуваної мовленнєвої діяльності, яка забезпечує правильне вживання граматичних форм у мовленні, а вміння розглядається як здатність людини здійснювати певну дію в умовах розв'язання комунікативних завдань на основі вироблених навичок і набутих знань.

В основі мовних граматичних навичок лежать парадигматичні зв'язки й асоціації. Це навички зміни іменників у числі, роді; прикметників – у роді або ступенів порівняння; відмінювання дієслів тощо. Мовні навички формуються в підготовчих (немовних) вправах, часто з опорою на розуміння правил. Вони не є достатніми для спілкування, оскільки припускають лише автоматизоване формоутворення й не включають операцію співвіднесення граматичного явища до комунікативного завдання й ситуації спілкування.

За визначенням С. Шатілова, формування граматичних навичок – це «створення навичок уживання відмінкових закінчень іменників і прикметників, особових закінчень дієслів та інших морфологічних формантів слів, а також створення синтаксичних навичок, тобто навичок структурного оформлення різних видів речень» [8]. Дії – необхідний компонент будь-якої граматичної навички.

Автоматизація операцій – важливий етап утворення граматичної навички, оскільки звільняє свідомість від контролю за здійсненням моторних, сенсорних та інтелектуальних операцій, що звертає увагу не на технічний, а на змістовий бік мовлення. Вона відбувається за умови виконання низки умовно-мовних і мовних вправ, що автоматизують ситуативно-обумовлене використання граматичного матеріалу. Процес усвідомлення граматичних закономірностей має важливе значення для формування граматичної навички, бо забезпечує основу правильного породження відповідної граматичної дії.

За Ю. Пассовим граматична навичка – це синтезована дія, що здійснюється в навичкових параметрах і забезпечує адекватне морфолого-синтаксичне оформлення мовленнєвої одиниці будь-якого рівня в мовленні. [3]. У граматичній навичці вчений виділив такі розумові операції: – вибір структури, адекватної мовленнєвому задуму мовця в певній ситуації; – оформлення мовленнєвих одиниць, якими заповнюється структура відповідно до норм певної мови і часових параметрів; – оцінка правильності й адекватності цих дій.

Граматичні навички є компонентом експресивних умінь говоріння й письма, а також рецептивних умінь аудіювання та читання. У зв'язку з цим виділяються експресивні і рецептивні граматичні навички.

Експресивні граматичні навички (говоріння і письмо) забезпечують автоматизоване формоутворення та вживання слів у мові (морфологічні навички), а також їх правильне розташування в реченні (синтаксичні навички) згідно норм певної мови.

Рецептивні граматичні навички (в аудіюванні й читанні) - це автоматизовані дії з розпізнавання й розуміння граматичних явищ (морфологічної форми і синтаксичних конструкцій) в письмовому та усному тексті як при активному, так і при пасивному володінні матеріалом.

Граматичні навички відрізняються одна від одної залежно від виду мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, аудіювання, письмо). Серед них розрізняють морфологічні, що забезпечують правильне формоутворення і формовживання, та синтаксичні, які відповідають за правильний порядок слів у реченні.

Мовні навички, які у психологічній літературі відносять до «розумових» чи «інтелектуальних» – це «операційні навички утворення окремих форм і структур за правилами, поза умовами мовленнєвої комунікації». Психологічною основою цих навичок є дискурсивно-граматичні дії, що виконуються на основі граматичних знань і використовуються як фоновий компонент найчастіше в письмовому

мовленні. Мовна навичка допомагає контролювати правильність виконання мовленнєвої дії, виправити неточності, позитивно впливає на формування мовленнєвого граматичного автоматизму.

В основі мовленнєвої граматичної навички лежать знання з мови. Щодо мовленнєвих граматичних навичок, то деякі вчені зазначають, що це «автоматизоване вживання граматичних формантів у мовленні на основі граматичного чуття». Мовець обирає лексико-граматичну модель, необхідну своєму мовленнєвому задуму й організує згідно норм цієї мови мовленнєві одиниці. Вибір і оформлення – синтезовані в граматичній навичці й залежать від того, наскільки мовець засвоїв граматичне значення.

Формування мовних граматичних навичок можливо тільки за виконання умовно-мовних і мовних вправ, що автоматизують ситуативно-обумовлене використання граматичного матеріалу. Граматичні навички є компонентом експресивних умінь (говоріння й письма) та рецептивних умінь (аудіювання та читання). З огляду на це науковцями виділяються експресивні й рецептивні граматичні навички.

Експресивні граматичні навички забезпечують автоматизоване формоутворення й формовживання слів у мові (морфологічні навички) та їх правильне розташування в реченні (синтаксичні навички) згідно правил конкретної мови. Рецептивні граматичні навички - це автоматизовані дії з впізнавання й розуміння граматичних явищ в письмовому та усному тексті як за активного, так і за пасивного володіння матеріалом.

Досвід роботи з викладання української мови як іноземної показав, що інокомунікант, який активно оволодів мовним матеріалом, використовує його в усіх видах мовленнєвої діяльності, тобто при продукуванні й сприйнятті висловлювання в усному й писемному мовленні.

Основними характеристиками навички вважаються: – автоматизованість, стійкість, гнучкість навички. Граматичні навички формуються поетапно. Дослідники називають такі етапи їх формування:

- презентація знань – вводиться граматична структура;

- цілеспрямована практика, коли відбувається маніпулювання структурою, що вивчається, задля досягнення контролю над формою;
- комунікативна практика, коли відпрацьовується граматична структура, що вивчається, у процесі виконання комунікативних завдань;
- зворотний зв'язок і корекція помилок.

Певні мовознавці виокремлюють групу умовно-мовленнєвих вправ, які займають проміжне місце між вправами мовними та мовленнєвими. Умовно-мовленнєві вправи призначені для розвитку набутих знань, сформованих навичок і мовленнєвих умінь. Їхнє виконання передбачає використання навчальних ситуацій і вирішення менш складних мисленнєвих задач, ніж при виконанні мовленнєвих завдань. Це тренувальні й контрольні вправи, адже контроль допомагає виявити як проходить процес формування граматичної компетенції, які проблеми виникають у студентів та визначити шляхи їх подолання. Водночас контроль виявляє ефективність прийомів навчання, які використовує викладач.

Для іноземних студентів українська мова виступає засобом комунікації як в студентській аудиторії, так і в побутовому спілкуванні з українцями. Основу їхньої комунікативної компетенції складає оволодіння граматиною української мови, адже сама по собі мова не існує. Мовлення – це мова, мовні засоби в дії. На пропедевтичному етапі навчання основним предметом засвоєння є саме мовлення. Психолінгвісти визначили, що процес оволодіння мовленням у процесі засвоєння другої мови розпочинається із засвоєння знань та фонетичних, граматичних закономірностей мови. Тому під час навчання граматики викладач повинен перш за все формувати лінгвістичну компетенцію студента й головну її складову – граматичну компетенцію [5, с.144]. Вивчення граматики сприяє формуванню та розвитку мовленнєвих умінь і навичок. Вивчати граматику – вивчати єдність форми, значення, засобу його вираження і функціональної ролі в реченні.

Складна граматична система української мови, яка належить до флективних мов із розгалуженою прийменниково - відмінковою системою,

потребує від іноземців суттєвих зусиль для її опанування, що змушує викладачів фокусувати увагу на граматичному аспекті в процесі навчання української мови як іноземної [6, с.108].

У навчанні української мови як іноземної граматичний матеріал вивчається в концентричній послідовності, що дозволяє систематично проводити граматичне узагальнення з метою формування здатності вільно користуватися вивченим матеріалом у спілкуванні, активізації мовленнєвих навичок. Перед викладачами постає завдання забезпечити високий мотиваційний потенціал для більш ефективного засвоєння програми. Урізноманітнення засобів навчання допомагає не втомлюватися від одноманітних типових уроків. Застосування на заняттях технічних засобів навчання з використанням презентацій, аудіозавдань, відеороликів, робота на мультимедійній дошці поживає навчальну діяльність студентської аудиторії.

Слухачі схвалюють застосування мультимедійних засобів навчання, що значно розширює можливості викладача й студента: в аудиторії можливо створити мовне оточення, слухати музику чи підкасти, аудіокниги, дивитися фільми, спілкуватися в письмовому чи усному вигляді з іншими носіями мови.

Використання широкого спектра сучасних медіа засобів є досить вагомим доповненням традиційного аудиторного поетапного, послідовного, поступового введення граматичного матеріалу. Виконання формальних завдань з метою відпрацювання форм із подальшим введенням їх в мовлення вимагають певних зусиль. Часто, імітаційні вправи, які передбачають повторення граматичної структури без змін, контрастне повторення, списування тексту, підкреслювання граматичних орієнтирів швидко стомлюють студента. Тому для формування граматичних навичок використовуються завдання комунікативної спрямованості.

Саме з метою закріплення теоретичного матеріалу, засвоєного студентами, встановлення зв'язку з наступними відомостями, нами

підготовлений посібник міні-текстів для навчання усного переказу. Першочергово нами здійснено підбір текстів, де вживалась би знайома лексика переважно у певному відмінку. У роботі з таким текстом систематизуються, узагальнюються й поглиблюються наявні у студента-іноземця теоретичні знання; уточнюються й розширюються новими ознаками лінгвістичні можливості, що визначає ступінь повноти розуміння певного мовного явища.

Читання простих невеликих єдностей і розпізнавання слів у певному відмінку додає студентам упевненості в своїх здібностях. Вони наочно спостерігають і аналізують будову речень, пояснюють причини вживання саме цієї відмінкової форми, пропонують ситуативну синонімічну заміну дієслова й зміну управління. Певна частина слухачів саме після виконання завдань до тексту усвідомлює значення формальних ознак частин мови, як саме творяться слова в мові, зокрема граматичну значущість закінчення. Результативність покращиться, якщо викладач дбатиме про розвиток пізнавальних здібностей кожного інокомуніканта, мотивуватиме до активної роботи з текстом.

Таким чином поглиблюється теоретико-понятійний апарат, розширюється обсяг здобутих знань про лінгвістичне поняття закінчення, що допомагає усвідомити, яка частина слова є «носієм» його граматичного значення. Аналізуючи характерні ознаки лінгвістичного поняття закінчення, виділено етапи, які передбачають розв'язання таких завдань: - привернути увагу студентів до граматичного значення слова й форми його вираження; - організувати спостереження за сполучуваністю слів, функцією закінчення; узагальнити всі характерні ознаки закінчення. З цією метою ми пропонуємо вправи на розвиток аналітичного мислення, стійкої уваги, вдосконалення мовленнєвих умінь.

Читання й граматичний аналіз таких текстів сприяє виробленню на основі теоретичних знань мовних умінь аналізувати, визначати рід, число, відмінок слова; навчанню класифікувати слова відповідно до лексико-

граматичних класів; збагаченню словника студента; навчанню вдало вживати слова у власному мовленні. Така робота передбачає засвоєння та співвіднесеність таких істотних ознак як лексична та морфологічна спільність.

Після аналізу тексту й виконання післятекстових завдань студентам пропонується переказати текст від третьої особи, або від особи певного героя. Переказ будується з опорою на таблицю трансформації прямої мови у непряму. На цьому етапі задіюється логічне мислення, в основі якого лежать операції порівняння, класифікації, узагальнення, а також аналізу й синтезу. Студенти мають згрупувати певні мовні факти та виявити необхідні для трансформації засоби. Трансформаційні вправи забезпечують формування навичок комбінування, заміни, скорочення, розширення заданих граматичних структур у мовленні. Вміння послуговуватися ними у навчальній ситуації свідчить про готовність інокомуніканта до самостійної творчої роботи.

У роботі з міні-текстами, зокрема їх усним переказом, автоматизуються морфологічні й синтаксичні навички. Морфологічні навички – це навички інтуїтивно правильного вживання або розпізнавання морфем. Синтаксичні навички – це навички інтуїтивно правильного розташування членів речення в різних типах речень (просте оповідальне, питальне, стверджувальне, складносурядне, складнопідрядне) відповідно до синтаксичних норм в усній і письмовій мові. Морфолого-синтаксичні навички – це автоматизоване вживання й розпізнавання в мові граматичних явищ, до яких входять синтаксичні й морфологічні компоненти.

Підсумком роботи з мовними вправами стає розуміння студентами закономірностей уживання граматичних форм або диференційних ознак, характерних для мовного матеріалу; практичне використання лексико-граматичного матеріалу в мовленні завдяки багаторазовому тренуванню та автоматизації вживання мовного явища в мовленні. Мовленнєві вправи передбачають створення таких умов на занятті, коли студент постійно залучений до процесу спілкування, тобто до процесу практичного

користування мовою в різних видах мовленнєвої діяльності. Досягнення фідбеку від студентів є доказом ефективності застосованих викладачем прийомів навчання.

Узагальнюючи, зазначимо, що якісне засвоєння граматики складає основу комунікативної компетенції – здатності розуміти й самостійно продукувати висловлювання в ситуаціях реального спілкування.

Таким чином, мета навчання граматики на пропедевтичному етапі – навчити студентів-іноземців практично користуватися нею в комунікативних цілях, що значить «оволодіти засобами зміни форм слів та поєднання слів у реченні», тобто оволодіти граматичними навичками.

Презентація лексико-граматичних норм української мови, закріплення їх у вправах і творчих завданнях, ілюстрація вживання вивченого у навчальних текстах та полілогах, є принципом створення навчальних посібників з української мови як іноземної, що укладаються викладачами навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян ПДМУ з урахуванням результатів наукових розвідок і практичного досвіду. Загально-граматичні коментарі й таблиці, з одного боку, полегшують роботу, а з іншого боку, урізноманітнюють її, навчаючи розпізнавати різні морфологічні ознаки. Ряд граматичних вправ різного рівня складності уможливорює варіативне використання матеріалу з метою індивідуалізації навчання залежно від здібностей і мотивації інокомунікантів. У посібниках гармонійно поєднуються лексико-граматичний і прагматичний аспекти, порядок їхньої презентації обумовлений комунікативною доцільністю. Граматичні вправи будуються на найбільш уживаних мовленнєвих моделях, що демонструють контекстні й стилістичні особливості мовних одиниць, слугують комунікативним цілям навчання.

Викладач української мови як іноземної доуніверситетського етапу навчання є організатором самостійної активної пізнавальної діяльності студентів, компетентним консультантом, який спрямовує роботу на відтворення засвоєного матеріалу й мотивує до самостійного розв'язання

пізнавальних завдань, стимулюючи творчу активність інокомуніканта, що виявляється у бажанні виконати завдання, добрати відомі способи його розв'язання, застосувати їх у нових умовах. Перспективи подальшого дослідження ми вбачаємо у створенні комплексу навчально-методичних посібників, який сприятиме формуванню у студентів граматичної компетенції: морфологічних, синтаксичних, морфолого-синтаксичних навичок. Саме таких посібників наразі потребують навчально-наукові центри з підготовки іноземних громадян до навчання у ЗВО України.

Використана література:

1. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн та ін. Київ: Вища школа, 1997. 349 с.
2. Мазурик Д. В. Державний стандарт з української мови для іноземців як засіб уніфікації навчальних вимог і результатів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2009. 14 с.
3. Пассов Е. И. Основы методики обучения иностранным языкам / Е. И. Пассов. – Москва, 1977. 112 с.
4. Складенко Н. К. Типологія вправ в інтенсивному навчанні іноземних мов. *Гуманістичні аспекти лінгвістичних досліджень і методики викладання іноземних мов: Збірник наукових праць*. 1992. С. 9 – 14.
5. Соловійова Е. І. Методика навчання іноземних мов: базовий курс лекцій: посібник для студентів пед. вузів і вчителів. М.: Просвещение, 2002. 102 с.
6. Тростинська О. М., Копилова О. В. Граматичний аспект у навчанні української мови як іноземної. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2018. Вип. 32. - С. 101-111.
7. Яновицька Н. Типи та види вправ під час вивчення граматичного матеріалу з української мови як другої. *Українська мова і література в школі*. 2009. № 2. С. 29 – 31.

References:

1. Ziaziun A.I. (1997) Pedahohichna maisternist: Pidruchnyk [Pedagogical skills: Textbook. Kyiv: Vyshcha shkola. 349 p. [in Ukrainian]
2. Mazuryk D. V. (2009) Derzhavnyi standart z ukrainskoi movy dlia inozemtsiv yak zasib unifikatsii navchalnykh vymoh i rezultativ.[State standard on the Ukrainian language for foreigners as a means of unification of educational requirements and results]. Lviv: Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. 14 p. [in Ukrainian]
3. Passov E. I. (1977) Osnovy metodiki obucheniya inostrannym yazykam [Fundamentals of foreign language teaching methodology]. Moskva. 112 p. [in Russian]
4. Skliarenko N. K. (1992) Typolohiia vprav v intensyvnomu navchanni inozemnykh mov [Typology of exercises in intensive foreign language teaching]. Kyiv: Kyivskyi derzh. ped. inst. inoz. mov. 9 – 14 pp. [in Ukrainian]
5. Soloviova E.I. (2002) Metodyka navchannia inozemnykh mov: bazovyi kurs leksii: posibnyk dlia studentiv ped. vuziv i vchyteliv [Methods of teaching foreign languages: basic course of lectures: a guide for students ped. universities and teachers]. Moskva: Prosveshchenye. 102 p. [in Ukrainian]
6. Trostynska O. M., Kopylova O. V. (2018) Hramatychnyi aspekt u navchanni ukrainskoi movy yak inozemnoi [Grammatical aspect in teaching Ukrainian as a foreign language].101 - 111 pp.
7. Ianovytska N. (2009) Typy ta vydy vprav pid chas vyvchennia hramatychnoho materialu z ukrainskoi movy yak druhoi [Types and kinds of exercises during the study of grammatical material on the Ukrainian language as a second]. Dnipro: Ukrainska mova i literatura v shkoli. 29 – 31 pp. [in Ukrainian]

FORMATION OF GRAMMATICAL COMPETENCE OF STUDENTS - FOREIGNERS AT THE PRE-UNIVERSITY STAGE OF STUDY

The article outlines the characteristics of formation of grammatical competence in foreign students of the propaedeutic stage of study. It is proved that

formation is ensured by observance of the basic didactic principles of Ukrainian language teaching and taking into account the dominant role of grammatical skills, the effectiveness of which depends on the correct definition of didactic approaches, forms, methods, techniques, teaching aids, their selection and effective application.

The methodical literature concerning characteristics of the selection and implementation of methods and techniques of teaching Ukrainian grammar; formation of language grammar skills; improving the methods of formation of the foreign grammatical competence were analyzed. The feasibility of studying the characteristics of its formation at foreign students has been proved.

The concepts of "grammatical competence", "grammatical skills", "expressive skills", "receptive skills", "speech grammar skills", "morphological skills", "morphological skills", "syntactic skills", "morphological and syntactic skills" are defined and the importance of their formation in communicators who began to study the Ukrainian language in order to further obtain a profession in higher education institutions of Ukraine.

It was found that mastering speech in the process of learning a second language begins with the acquisition of phonetic, grammatical laws. When teaching grammar, the teacher forms the linguistic competence of the student and its main component - grammatical competence.

It is determined that the success of foreign language communication directly depends on the formation of foreign language grammatical competence of foreign students. The importance of receiving feedback from the teacher in order to improve interaction was emphasized.

The use of mini-texts is proposed, where familiar vocabulary would be used mainly in a certain case to systematize, generalize and deepen the existing theoretical knowledge of the foreign communicant, clarify and expand new features of linguistic possibilities, which determines the degree of completeness of understanding a particular linguistic phenomenon; exercises for the development of analytical thinking, steady attention, improvement of speech skills.

Key words: foreign communicant, propaedeutic stage of study, grammatical competence, grammatical skills, stages of skills formation, foreign language grammatical competence, communicative learning aims.

Відомості про авторів:

Савицька Тетяна Володимирівна – викладач закладу вищої освіти навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян Полтавського державного медичного університету

savitskatv@gmail.com

Горбенко Євгенія Валеріївна – викладач закладу вищої освіти навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян Полтавського державного медичного університету

gorbenkoevgenya2017@gmail.com

Іотова Ірина Миколаївна – викладач закладу вищої освіти навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян Полтавського державного медичного університету

irinaiotovaumsa@gmail.com

Savitskaya Tatiana Volodymyrivna - teacher of a high education institution of the educational and scientific center for training foreign citizens Poltava State Medical University

savitskatv@gmail.com

Horbenko Yevheniia Valeriivna - teacher of a high education institution of the educational and scientific center for training foreign citizens Poltava State Medical University

gorbenkoevgenya2017@gmail.com

Iotova Irina Mykolaivna - teacher of a high education institution of the educational and scientific center for training foreign citizens Poltava State Medical University

irinaiotovaumsa@gmail.com